

د ابراهيمي مذهبونو او هندويزم پوهيدل

لخوا

محمد عبدالکريم

نېټه: ۲۶ اپريل ۲۰۲۳

پېژندنه:

مذهب له لرغوني زمانې راهيسې په انساني ټولنه کې مهم رول لوبولی دی. دا د خلکو باورونهارزبنتونه او کرنې اغيزمنې کړې، د دوی نړۍ ليد او د ژوند طريقه يې جوړه کړه. د نړۍ په لويو مذهبونو کې ابراهيمي مذهبونه او هندويزم د دوی د متنوع عقايدو، دودونو او فلسفي له امله مهم مقامونه لري. ابراهيمي مذهبونه چې پکې يهوديت، عيسويت او اسلام شامل دي، توحيدي دي او د دوی اصليت د ابراهيم عليه السلام څخه دی. برعکس هندويزم يو مشرک مذهب دی چې د هند په نيمه وچه کې پيل شوی او مختلف عقيدې او عملونه لري. د دې څېړنيزې ليکنې موخه دا ده چېد ابراهيمي مذهبونو او هندويزم ترمنځ توپيرونه د دوی د عقايدو، دودونو او تاريخي اصل له مخې کشف او روښانه کړي. د مطالعې موخه دا ده چې د دې مذهبونو او د دوی د پام وړ توپيرونو پراخه پوهه وړاندي کړد انسانيت مذهبي تنوع ته بصيرت وړاندي کوي.

تاريخي اصل او کلتوري شرايط:

ابراهيمي مذهبونه: د ابراهيمي مذهبونو لکه يهوديت، عيسويت او اسلام، خپل تاريخي منابع د لرغوني ختيځ نږدې ختيځ ته په ځانگړې توگه د ميسوپوتاميا سيمې ته چې اوس د عراق په نوم پېژندل کېږي موندلي. ابراهيمي مذهبونه يو گډ تاريخي او کلتوري شرايط شريکوي، د يو خدای په شتون او د لسو حکمونو پر بنسټ يو ورته اخلاقي کوډ سره گډ باور لري. مذهبونه د وخت په تيريدو سره وده کړې او د مهاجرت سياسي شخړو او کلتوري تبادلې په شمول د مختلفو کلتوري او تاريخي عواملو لخوا اغيزمن شوي.

يهوديت، د ابراهيمي مذهبونو ترټولو زوړ دی، د 3، څخه زيات کاله دمخه په لرغوني اسراييل کې رامېنځته شوی. د يهودي خلک بډايه تاريخ او کلتوري ميراث لري چې مختلف دودونه، دودونه او باورونه پکې شامل دي. عيسويت چې په لومړۍ پېړۍ کې د يهوديت څخه راڅرگند شو، د عيسی مسيح لخوا تاسيس شوی، چې د خدای زوی گڼل کېږي. عيسويت په ټوله رومن امپراتورۍ کې په چټکۍ سره خپور شو او په مختلفو مذهبونو کې وده وکړه، په شمول د کاتوليکيزم، پروټسټانټيزم، او ختيځ ارتودوکسي. اسلام چې په اوومه پېړۍ کې په عربي ټاپووزمه کې راڅرگند شو، د پيغمبر محمد صلی الله عليه وسلم لخوا رهبري شو او په منځني ختيځ او هاخوا کې په چټکۍ سره خپور شو.

ابراهيمي مذهبونه، د يهوديت، عيسويت او اسلام په شمول، د لرغوني نږدې ختيځ په کلتوري شرايطو کې وده کړې، چې د سياسي شخړو، مهاجرت او کلتوري تبادلې نښه وه. ابراهيمي مذهبونه يو گډ کلتوري ميراث لري چې د يو خدای په شتون او د لسو حکمونو پر بنسټ اخلاقي کوډ کې د دوی گډ باور منعکس کوي. ابراهيمي مذهبونه د مختلفو کلتوري او تاريخي عواملو له مخې جوړ شوي ديبه شمول د بابل اسير، د مسيحيت او اسلام وده، او د امريکا د اروپا استعمار.

يهوديت د لرغوني اسراييلو په کلتوري شرايطو کې وده وکړه او د بابل د اسيرانو لخوا اغيزمن شو، چې په ترڅ کې يې يهودي خلک بابل ته جلاوطن شول. دا دوره د نوي مذهبي دودونو او عقايدو د پراختيا لامل شوه پشمول د مسيح تصور او د مرو په بيا ژوندي کولو باور. عيسويت د روم امپراتورۍ په کلتوري شرايطو کې وده وکړه او د يوناني فلسفي د ودې او د هيلنيسټيک کلتور د خپرېدو څخه اغيزمن شو. عيسويت په مختلفو مذهبونو کې وده کړې، پشمول کاتوليکيزم، پروټسټانټيزم، او ختيځ ارتودوکسي، کوم چې مختلف کلتوري شرايط منعکس کوي چې دوی يې وده کړې. اسلام د عربي ټاپووزمې په کلتوري شرايطو کې وده وکړه او د عرب قبيلوي کلتور او د يهوديت او عيسويت له عروج څخه اغيزمن شو. اسلام دوه لوی مذهبونه لري سني او شيعه، چې کلتوري توپيرونه او تاريخي پيښې منعکسوي.

په شاوخوا کې د هند په نیمه وچه کې رامینځته هندویزم: هندویزم، د نړۍ یو له پخوانیو مذهبونو څخه دی، د 1500 BCE مذهب یو بډایه کلتوري او تاریخي شرایط لري چې مختلف عقیدې، عملونه او فلسفې پکې شاملې دي. هندویزم د شوی مختلفو کلتوري او تاریخي عواملو لخوا اغیزمن شوی پشمول د ویدیک دورې، د بودیزم وده، د مسلمانانو یرغلونه، او د برتانوي استعمار واکمنۍ.

هندویزم د پخوانی ویدیک مذهب څخه رامینځته شوی، کوم چې د ویدانو په شاوخوا کې مرکز و، په هندویزم کې ترټولو پخوانی مذهبي متنونه. مذهب مختلف عقیدې لري د مختلفو معبودانو او خدایانو سره چې د ژوند، طبیعت او کائنات مختلف اړخونه استازیتوب کوي. هندویزم د کرما مفهوم هم شاملوي کوم چې دا عقیده ده چې په ژوند کې د یو شخص کړنې به د دوی راتلونکي زیږون ټاکي. هندویزم د وخت په تیریدو سره وده کړې او د مختلف فلسفې او مذهبي حرکتونو لخوا اغیزمن شوی پشمول د بهکتی غورځنگ او د یوگا او ویدانتا وده.

هندویزم د لرغوني هند په کلتوري شرایطو کې وده وکړه او په سیمه کې د متنوع مذهبي او فلسفي دودونو تر اغیز لاندې و. هندویزم یو مشرک دین دی چې مختلف خدایان او خدایان لري چې د ژوند طبیعت او کائنات مختلف اړخونه استازیتوب کوي. هندویزم د بیلا بیلو کلتوري او تاریخي عواملو له خوا جوړ شوی دی، په شمول د بودیزم وده، د مسلمانانو یرغلونه، او د برتانوي استعمار واکمني.

هندویزم د ویدیک دورې څخه اغیزمن شوی، کوم چې د ویدانو پراختیا لخوا مشخص شوی، په هندویزم کې ترټولو پخوانی مذهبي متنونه. هندویزم هم د بودیزم له ودې څخه اغیزمن شوی و، کوم چې د نوي زیږون مفهوم او د رومنانتیا تعقیب په ګډون د نویو مذهبي کړنو او باورونو د پراختیا لامل شو. هندویزم د مسلمانانو د یرغلونو له امله نور هم اغیزمن شوی کوم چې د نویو مذهبي دودونو او باورونو د پراختیا لامل شوی، په شمول د نویو مندرونو جوړول او د نویو مذهبي متنونو جوړول. په هند کې د برتانوي استعمار هم په هندویزم باندې د پام وړ اغیزه درلوده چې د هندو ملتپالنې او د نوي مذهبي او ټولنیزو خوځښتونو د رامنځته کېدو لامل شو.

د وخت مفهوم:

ابراهیمي مذهبونه: په ابراهیمي مذهبونو کې د وخت خطي مفهوم په دې باور دی چې وخت پیل او پای لري، او دا چې تاریخي پېښې په یو خطي مهال ویش کې واقع کیږي چې د وروستي پای په لور پرمختګ کوي. د وخت دا مفهوم د ابراهیمي مذهبونو مرکزي دی په شمول د یهودیت، مسیحیت او اسلام.

په ابراهیمي مذهبونو کې د پیدایښت د کیسې له مخې، خدای نړۍ او هرڅه په یوه ټاکلي وخت کې رامینځته کړي. په یهودیت او عیسویت کې دا په زاره عهد نامې کې د پیدایښت په کتاب کې بیان شوی، پداسې حال کې چې په اسلام کې، دا په قرآن کې بیا تکرار شوی. د تخلیق کیسه په ابراهیمي مذهبونو کې د وخت د خطي مفهوم لپاره د بنسټ په توګه کار کوي ځکه چې دا د وخت پیل نښه کوي.

تاریخي پېښې هم په ابراهیمي مذهبونو کې د وخت په خطي مفهوم کې مهم رول لوبوي. په ابراهیمي مذهبونو کې تاریخي پېښو ته د وخت د پرمختګ په توګه کتل کیږي چې د نړۍ پای او د قیامت ورځ رارسېږي. په یهودیت کې تاریخي پېښې د مصر څخه اخراج او د بابل جلاوطنۍ شاملې دي، پداسې حال کې چې په عیسویت کې، تاریخي پېښې د عیسی مسیح ژوند، مرګ او بیا ژوندي کول شامل دي. په اسلام کې تاریخي پېښې د پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم زیږېدنه او تعلیمات او د لومړني مسلمان ټولني شامل دي.

په ابراهیمي مذهبونو کې د وخت خطي مفهوم کې د قیامت ورځ هم شامله ده، کوم چې د وخت پای دی کله چې خدای به د ټولو خلکو په ژوند کې د دوی د عملونو پر بنسټ قضاوت وکړي. په یهودیت کې دې ته د قیامت ورځ ویل کیږي، پداسې حال کې چې په عیسویت او اسلام کې، دا د وروستي قضاوت په توګه پیژندل کیږي. د قضاوت ورځ د وخت د پای پای په توګه لیدل کیږي او د نړۍ پای نښه کوي، کوم چې به په جنت یا دوزخ کې د ابدې ژوند دوره تعقیب شي.

په لنډه توگه، په ابراهيمي مذهبونو کې د وخت خطي مفهوم په دې باور دی چې وخت پیل او پای لري، او دا چې تاریخي پېښې په یو خطي مهال ویش کې واقع کېږي چې د وروستي پای په لور پرمختګ کوي. د وخت دا مفهوم د تخلیق د کیسپتاریخي پېښو او د قیامت د ورځې په پوهیدو کې اړین دی چې د ابراهيمي مذهبونو بنسټیز اړخونه دي.

هندویزم: هندویزم، د ابراهيمي مذهبونو برعکس، د وخت سایکلېک مفهوم لري. د هندویزم له مخې وخت لامحدود او سایکلېکل دی، هر دورې سره چې څلور عمرونه یا یوگا لري: ستیا یوگا، تریټا یوگا، دوایارا یوگا، او کالی یوگا. څلور یوگا د تخلیق ساتنې او تحلیل په نه ختمیدونکي دوره کې تکرار کېږي، او دا دوره د "ابدي څرخ" یا "د وخت څرخ" په نوم پېژندل کېږي.

لومړی عمر، ستیا یوگا، د سرو زرو عمر گڼل کېږي کله چې خلک صادق وو، او خدایان له دوی څخه خوښ وو. په دې عمر کې درم یا صداقت، او مراقبت د ژوند ترټولو مهم اړخونه وو.

دوهم عمر، تریټا یوگا، د قربانۍ عمر و، چېرې چې خلک قربانیان وړاندې کوي او خدایانو ته مذهبي مراسم ترسره کوي. دا هم د دې عمر په جریان کې و چې د راماینا لوی افسانه ترسره شوه.

درېم عمر، دوایارا یوگا، د درم د زوال او د مادیزم د زیاتوالي له امله ځانګړتیا وه. خلک په مال قدرت او لذت باندې ډیر متمرکز شول، او مذهب ډیر رواج شو.

څلورم او وروستی عمر، کالی یوگا، د تیاره عمر په توګه گڼل کېږي، چېرې چې خلک د روحانیت او اخلاقو څخه ډیری شوي دي. داسې انګیرل کېږي چې په دې عمر کې به خلک تر ټولو ډیر رنج او ناپوهي تجربه کړي.

د څلورو یوگانو له بشپړیدو وروسته، کائنات د تحلیل یا پرالیا دورې ته ننوځي، چېرې چې هرڅه له مینځه ځي، او د تخلیق دوره بیا پیل کېږي. دا پروسه په بې ساري ډول تکرار کېږي پرته له پیل یا پای.

په هندویزم کې د وخت سایکلېک مفهوم د کرما او بیا زیږون مفهوم سره نږدې تړاو لري. په یو ژوند کې د یو فرد کرني په راتلونکي کې د هغه برخلیک ټاکي. داسې انګیرل کېږي چې د انسان د ژوند وروستی هدف د زیږون او مړینې له دورې څخه موکشا یا خلاصون ترلاسه کول او د خدای سره یوځای کول دي.

په لنډیز کې، هندویزم د وخت سایکلېک مفهوم لري، چې څلور عمرونه یا یوگا لري: ستیا یوگا، تریټا یوگا، دوایارا یوگا، او کالی یوگا. دا یوگا د تخلیق، ساتنې او تحلیل په ابدې دور کې تکرار کېږي. د وخت سایکلېک مفهوم د کرما او بیا زیږون مفهوم سره نږدې تړاو لري د زیږون او مړینې له دورې څخه د خلاصون د نهایې هدف سره.

په ابراهيمي مذهبونو او هندویزم کې د وخت په اړه لید خورا توپیر لري. ابراهيمي مذهبونه د وخت یو خطي مفهوم لري پداسې حال کې چې هندویزم د وخت سایکلېک مفهوم لري.

د وخت په خطي مفهوم کې، وخت یو پیل او پای لري، د تاریخي پېښو سره په خطي مهال ویش کې واقع کېږي چې د وروستي پای په لور پرمختګ کوي. د وخت دا مفهوم د ابراهيمي مذهبونو لپاره مرکزي دی او د تخلیق کیسه سره د وخت پیل نښه کوي. په ابراهيمي مذهبونو کې تاریخي پېښو ته د وخت د پرمختګ په توګه کتل کېږي چې د نړۍ پای او د قیامت ورځ رارسېږي.

برعکس، په هندویزم کې د وخت سایکلېک مفهوم پیل یا پای نه لري، او کائنات د پیدایښت، ساتنې، او تحلیل د لامحدود دورې څخه تیرېږي. څلور یوگا یا عمرونه په نه ختمیدونکي دوره کې تکرار کېږي او هر دور یو نوی پیل گڼل کېږي. کرما او بیا زیږون د وخت د دې سایکلېک مفهوم سره نږدې تړلي دي ځکه چې د یو فرد عملونه په بل ژوند کې د هغه برخلیک ټاکي، او وروستی هدف د زیږون او مړینې له دورې څخه خلاصون دی.

د دواړو لیدونو ترمنځ بل توپیر د دوی تمرکز دی. ابراهيمي مذهبونه د وروستي پای په لور یو خطي پرمختګ باندې تمرکز کوي، او د تاریخي پېښو اهمیت د انسانیت د کورس په شکل کې. برعکس هندویزم د ژوند په سایکلېک طبیعت او د آزادۍ په ترلاسه کولو کې د کرما او روحاني تکامل اهمیت باندې ټینګار کوي.

د دې توپرونو سره سره، دواړه لیدونه د روحانیت په اهمیت او د هغه رول په اړه عقیده شریکوي چې دا د یو فرد د ژوند په جوړښت کې لوبوي. دواړه لیدونه د حتمي آزادۍ مفهوم هم لري، یا د قضاوت ورځې یا موکشا له لارې، چیرې چې فرد د وخت او ځای محدودیتونو څخه تیرېږي.

په لنډیز کې، پداسې حال کې چې ابراهیمي مذهبونه د وخت یو خطي مفهوم لري او هندویزم د وخت سایکلیک مفهوم لري، دوی دواړه د وروستي پای په لور د روحانیت او شخصي ودې په اهمیت ټینګار کوي.

توحید او شرک:

توحید: توحید د دیني عقیدې سیستم دی چې یوازي د یو خدای یا معبود په شتون پورې اړه لري. دا د مشرک مذهبونو سره مخالف دی چې د ډیری خدایانو او معبودانو په شتون باور لري.

ابراهیمي مذهبونه - یهودیت، عیسویت او اسلام - ټول په طبیعت کې توحید دي او دوی ټول د دوی روحاني نسب بیرته د پلار ابراهیم ته پېژني، چې په دريو مذهبونو کې د پیغمبر په توګه درناوی کېږي. د دې مشترک نسب سره سره د دوی په عقایدو، عملونو او دودونو کې ځینې توپيرونه شتون لري.

د ابراهیمي مذهبونو مرکزي عقیدې په لاندې ډول دي:

په یو خدای عقیده: ابراهیمي مذهبونه د یو خدای په شتون باور لري چې د کائنات خالق او حاکم دی. وحی: دا مذهبونه په دې باور دي چې خدای خپل ځان د پیغمبرانو او سپېڅلي کتابونو له لارې بشریت ته څرګند کړی دی. د مثال په توګه یهودیت په دې باور دی چې خدای تورات موسی ته نازل کړی، پداسې حال کې چې عیسویت په دې باور دی چې عیسی مسیح د خدای زوی او د انسانیت لپاره د خدای مینه وحی ده. اسلام په دې عقیده دی چې قرآن کریم پر محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی دی.

قضاوت: دا مذهبونه د وروسته ژوند په شتون او د الهی قضاوت په مفهوم باور لري. دا پدې مانا ده چې افراد به په ژوند کې د خپلو اعمالو حساب ورکونکي ویاو یا به د دوی د عملونو پر بنسټ په آخرت کې انعام یا سزا ورکول کېږي.

اخلاق: ابراهیمي مذهبونه په ژوند کې د اخلاقي او اخلاقي چلند په اهمیت ټینګار کوي. دوی د یو اخلاقي قانون په شتون باور لري چې د خدای لخوا نازل شوی او باید د مومنانو لخوا تعقیب شي. دعا او عبادت: دا مذهبونه د لمانځه او عبادت په اهمیت باور لري، کوم چې د خدای لپاره د عبادت په توګه لیدل کېږي. هر مذهب خپل ځانګړي لمونځونه او د عبادت ډولونه لري.

په لنډه توګه، توحید د دیني عقیدې سیستم دی چې د یو خدای یا معبود په اړه د عقیدې شاوخوا مرکز دی. د ابراهیمي مذهبونو په شمول د یهودیت، عیسویت او اسلام ټول په طبیعت کې توحیدي دي او د یو خدای په شتون، الهی وحی، قضاوت، اخلاق، او لمونځ او عبادت کې ګډ عقیدې لري.

شرک: شرک د دیني عقیدې سیستم دی چې د ډیری خدایانو او معبودانو په شتون پورې اړه لري. دا معبود اکثرًا د ژوند طبیعت او کائناتو مختلفو اړخونو سره تړاو لري، او داسې انګیرل کېږي چې مختلف واکونه او ځانګړتیاوې لري.

هندویزم یو مشرک مذهب دی چې بډایه او متنوع عقیدې او عملونه لري. په هندویزم کې بی شمیره خدایان او خدایان شتون لري چې د پیروانو لخوا یې عبادت کېږي، د ځینو مشهورو معبودانو برهما، وشنو او شیوا دي، چې د هندو تریمورتي جوړوي.

هر خدای او معبود د مختلفو ځانګړتیاو او ځانګړتیاو سره تړاو لري، او دوی ډیری وختونه د مختلفو سمبولونو او شیانو سره انځور شوي چې د دوی د قدرت استازیتوب کوي. د مثال په توګه برهما د تخلیق سره تړاو لري او د څلورو سرونو سره انځور شوی، پداسې حال کې چې وشنو د ساتنې سره تړاو لري او ډیری وختونه د شنک خولې او یو ډیسک ساتل کېږي. شیوا د وېجاړۍ سره تړاو لري او ډیری وختونه د دریمې سترګې سره انځور شوی کوم چې د حکمت او بصیرت سمبول دی.

د تریمورتی سربیره، هندویزم د نورو خدایانو او دیوانو پینتون هم لري، لکه گنیشا، د هاتی په سر د حکمت او سوکالی خدای، او دیوی، د ځواک او انرژۍ دیوی. د دې معبودانو څخه هر یو د دوی سره تړلې افسانې افسانې او رسمونه لري، او دوی اکثرا په هند او د نړۍ په نورو برخو کې په معبدونو او زیارتونو کې عبادت کېږي.

هندویزم هم د عملونو او باورونو مختلف ډولونه لري، په شمول د کرما مفهوم، کوم چې وایي چې په دې ژوند کې د یو فرد عمل به په راتلونکي کې د دوی برخلیک ټاکي. هندویزم هم د یوگا او مراقبت قوی دود لري کوم چې د زیږون او مړینې له دورې څخه د روحاني روښانتیا او خلاصون د وسیلو په توګه لیدل کېږي.

په لنډه توګه، شرک یو دیني عقیده سیستم دی چې د ډیری خدایانو او معبودانو په شتون پورې اړه لري. هندویزم یو مشرک دین دی چې د عقیدې او عملونو مختلف ډولونه لريډ ډیری خدایانو او معبودانو سره چې د پیروانو لخوا عبادت کېږي، هر یو د بیلابیلو ځانګړتیاوو او ځانګړتیاوو سره تړاو لري. د کرما مفهوم او د یوگا او مراقبت تمرین هم د هندویزم لپاره مرکزي دي.

په هندویزم کې، برهمن حتمي حقیقت او ترټولو لوړ نړیوال اصول دی. دا اکثرا د مطلق شعور لامحدود وجود، او د کایناتو ابدی جوهر په توګه تشریح کېږي. برهمن د ټولو موجوداتو د سرچینې په توګه لیدل کېږي او یو بنسټیز یووالي چې په کائنات کې ټول شیان سره نښلوي.

په هندویزم کې، د برهمن او مختلف خدایانو ترمنځ اړیکه پېچلې او څو اړخیزه ده. پداسې حال کې چې برهمن اکثرا د حتمي حقیقت او لوړ اصول په توګه لیدل کېږي، خدایان هم د برهمن د مجسمو په توګه عبادت کېږي. هر معبود د برهمن د یو ځانګړي اړخ استازیتوب کوي او د مختلفو ځانګړتیاوو او ځانګړتیاوو په توګه لیدل کېږي.

د مثال په توګه، وشنو اکثرا د کائنات د ساتونکي په توګه لیدل کېږي، او د برهمن د پایښت او پالنې ځانګړتیاوو د مجسمې په توګه عبادت کېږي. شیوا له بل پلوه، د کائنات د ویجاړونکي په توګه لیدل کېږي، او د برهمن د بدلون او انتقالی ځانګړتیاوو د مجسمې په توګه عبادت کېږي. دیوی د ځواک او انرژۍ دیوی، د برهمن د تخلیقي او متحرک ځانګړتیاوو د مجسمې په توګه لیدل کېږي.

په هندویزم کې، معبود اکثرا د مختلفو رسمونو له لارې عبادت کېږي، پشمول د پوجا، یا د نذرانو او عبادت له لارې عبادت. د دې رواجونو په جریان کې دیوتا د بت یا انځور په بڼه کې لیدل کېږي، او عبادت کونکي د عبادت او عبادت په بڼه دعا او وړاندیزونه وړاندې کوي. د عبادت د دې پروسې له لارې پیروان هڅه کوي چې د خدای سره اړیکه ونیسي او بالاخره د برهمن سره، حتمي حقیقت.

توحید او شرک پرتله او پرتله کول: توحید او شرک دوه مختلف دیني عقیدې سیستمونه دي چې جلا توپيرونه او ورته والی لري.

توحید په یو خدای یا معبود باندې عقیده ده، کوم چې د کائناتو ستر ذات او خالق ګڼل کېږي. دا عقیده سیستم په ابراهیمي مذهبونو لکه یهودیت، عیسویت او اسلام کې موندل کېږي. توحیدی مذهبونه عموماً د عقیدې او عملونو یو متحد سیټ لري او د دوی پیروان اکثرا په دې باور دي چې د نجات لپاره یوازې یوه ریښتینې لاره ده.

له بلې خوا، شرک په ګڼو خدایانو یا معبودانو باور دی، کوم چې مختلف واکونه او صفات لري. دا عقیده سیستم په ډیری پخوانیو مذهبونو لکه هندویزم کې موندل کېږي، او همدارنګه ځینې عصري مذهبونه لکه ویکار. مشرک مذهبونه اکثرا د عقیدې او عملونو مختلف ډولونه لري د ډیری خدایانو او معبودانو سره چې په مختلفو لارو او مختلفو موخو لپاره عبادت کېږي.

د توحید او شرک تر منځ یو له مهمو توپيرونو څخه د الهي فطرت دی. په توحیدی مذهبونو کې خدای د یو ریښتیني معبود په توګه لیدل کېږي، څوک چې هر څه پوه، ټول ځواکمن او ټول مینه وال دي. په مشرک مذهبونو کې هر معبود د خپلو ځانګړو ځانګړتیاوو او ځانګړتیاوو په توګه لیدل کېږي، او عبادت کونکي ممکن د مختلفو دلیلونو لپاره مختلف خدایانو یا خدایانو ته دعا وکړي.

بل توپیر د فردي مسؤلیت او اخلاقو رول دی. په توحیدي مذهبونو کې ډیری وختونه د شخصي مسؤلیت او د خدای د قوانینو او حکمونو سره سم ژوند کولو باندې ډیر ټینګار کېږي. په مشرک مذهبونو کې ممکن په شخصي اخلاقو لږ ټینګار وشي او د نذرانو او قربانیو له لارې د خدایانو خوښولو باندې ډیر تمرکز وشي.

د دې توپيرونو سره سره، توحید او شرک دواړه یو څه ورته والی لري. دواړه د عقیدې سیسټمونه د الهی او کائنات په ماهیت پوهیدلو هڅه کوي، او دواړه د روحاني روښانتیا او خلاصون لاره وړاندې کوي. دواړه د عبادت یا رواج ځیني ډولونه هم شامل دي، که دا د لمانځه، وړاندیزونو، یا د عقیدې نور ډولونه وي.

په لنډیز کې، توحید او شرک دوه مختلف مذهبي عقیدې سیسټمونه دي چې توپيرونه او ورته والی لري. پداسې حال کې چې توحید په یو خدای عقیده تمرکز کوي، شرک په څو خدایانو او معبودانو باور لري. د دې توپيرونو سره سره دواړه د روحاني روښانتیا لپاره لاره وړاندې کوي او د عبادت یا رواج ځیني ډولونه پکې شامل دي.

مقدس متنونه او وحی:

ابراهیمي مذهبونه: ابراهیمي مذهبونه خپل سپیڅلي متنونه لري چې د دوی د عقیدې او عملونو بنسټ جوړوي. په دې متنونو کې عبراني انجیلانجیل او قرآن شامل دي.

عبراني انجیل چې د تنخ په نوم هم یادېږي، د یهودیت مقدس متن دی. دا درې اساسي برخې لري: توراتچې د انجیل لومړني پنځه کتابونه لري او د یهودیانو تاریخ او د دوی قوانین بیانوي؛ نیویایم، چې د پیغمبرانو لیکني او تاریخي کتابونه لري؛ او کیتوبیم، چې د حکمت ادبیات او شعرونه لري. عبراني انجیل په ابتدايي توګه په عبراني ژبه لیکل شوی، ځینې برخې یې په آرامي ژبه دي.

بائبل، یا د مسیحی بائبل، د مسیحیت مقدس متن دی. دا دوه اصلي برخې لري: زور عهد نامه چې د عبراني انجیل سره ورته ده، او نوې عهد نامه، چې د عیسی مسیح ژوند او تعلیمات او د رسولانو لیکني لري. انجیل په مختلفو ژبو لیکل شوی، پشمول عبراني، آرامي او یوناني.

قرآن د اسلام سپیڅلی متن دی. په دې کې هغه وحی شامل دي چې د 23 کلونو په موده کې د جبرائیل فرشتې لخوا پیغمبر محمد ته ورکړل شوي. قرآن په عربي ژبه لیکل شوی او د خدای لفظي کلمه ګڼل کېږي لکه څنګه چې په پیغمبر محمد باندې نازل شوی. دا 114 فصلونه یا سورتونه لري چې د عقیدې، اخلاقو، تاریخ او قانون په څیر موضوعات پوښي.

د دې مقدس متنونو څخه هر یو د خپلو اړوندو مذهبونو لپاره د حکمت او لارښود مستند سرچینه ګڼل کېږي، او د نړۍ په کچه د میلیونونو خلکو لخوا مطالعه او درناوی کېږي.

هندویزم: هندویزم د مقدس متنونو بډایه او متنوع ټولګه لري چې د عمرونو په اوږدو کې تیر شوي. ځینې خورا مهم متنونه عبارت دي له:

1. ویدونه: دا د پخوانیو متنونو مجموعه ده چې د هندویزم تر ټولو پخوانی او خورا مقدس کتابونه ګڼل کېږي. دوی د 1500 BCE وي او په څلورو اصلي برخو ویشل شوي: ریګ وید، یاجوروید، ترمځ جور ش 500 BCE او 1500 BCE سامویدا او اتارو وید. ویدونه حمدونهدعاګاني او رسمی متنونه لري چې د هندوانو په مراسمو او عبادت کې کارول کېږي.
2. دوی د واقعیت او ځان ترمځ لیکل شوي و 500 BCE اپنشد: دا د فلسفي متنونو یوه ډله ده چې د 800 BCE طبیعت لټوي، او د کرما، بیا زیږون، او د برهمن طبیعت په اړه د هندویزم ځینې مهم تعلیمات لري.
3. مهابارت. دا د جنګیالي ارجن او د خدای دا یو متن دی چې د لوی افسانوي شعر برخه ده Bhagavad Gita: کرشنا تر منځ خبرې اتري دي، او په هندویزم کې یو له مهمو متنونو څخه ګڼل کېږي. دا موضوعات لکه دنده، درم، او د ځان طبیعت لټوي.
4. پراوننه: دا د 18 متنونو مجموعه ده چې د 400 څخه تر 1500 عیسوي پورې لیکل شوي. دوی د هندو خدایانو او دیویانو په اړه کیسي او افسانې لري، په بېله بیا د مختلفو رسمونو او مراسمو د ترسره کولو په اړه لارښوونې.

راماينا: دا يو افسانوي شعر دی چې د شهزاده رام کيسه بيانوي او د هغه لتون کوي چې خپله ميرمن سیتا د شيطان 5. پاچا راون څخه وژ غوري. دا په هندويزم کې يو له خورا مهم متنونو څخه دی او د روحاني لارښود او اخلاقي لارښوونې سرچينه گڼل کېږي.

دا مقدس متنونه د هندوانو لخوا درناوی کېږي او د حکمت او روحاني لارښوونې سرچينه گڼل کېږي. دوی د پوهانو او متخصصينو لخوا په ورته ډول مطالعه او تفسیر شوي، او د پيريو په اوږدو کې د هندويزم په پراختيا باندې ژوره اغيزه درلوده.

پرته کول او برعکس: په ابراهيمي مذهبونو او هندويزم کې د سپېڅلو متنونو په رول او تفسیر کې ورته والی او توپيرونه شتون لري.

په ابراهيمي مذهبونو کې، مقدس متنونه د خدای کلمه يا الهی وحی گڼل کېږي. دوی د عقیدې او عمل په مسلو کې د وروستي واک په توگه لیدل کېږي، او ډیرې وختونه د دیني عالمانو او مشرانو لخوا مطالعه او تفسیر کېږي. متنونه عموماً د عبادت خدماتو پرمهال لوستل او لوستل کېږي، او د اخلاقي لارښوونې او روحاني الهام سرچینې په توگه لیدل کېږي.

برعکس، په هندويزم کې سپېڅلي متنونه د روحاني پوهې او حکمت د مختلفو سرچینو ټولگه په توگه لیدل کېږي. دوی اکثراً د انفرادي متخصصينو لخوا مطالعه او تفسیر کېږي، او د تفسیر يا عمل په مسلو کې هېڅ مرکزي واک شتون نلري. متنونو ته د اخلاقي لارښود او روحاني الهام د سرچینې په توگه هم کتل کېږي، مگر دوی د عقیدې او عمل په مسلو کې یوازینی واک نه گڼل کېږي.

بل کلیدي توپیر د متن تفسیر ته لاره ده. په ابراهيمي مذهبونو کې، اکثراً د تفسیر لپاره ډیر لفظي چلند شتون لري، متن د خدای لخوا د مستقیم ارتباط په توگه لیدل کېږي چې باید په ارزښت کې ونیول شي. په هندويزم کې، اکثراً د تفسیر لپاره يو ډیر استعاري يا استعاري طریقه شتون لري، متن د ژورو روحاني حقیقتونو او بصیرتونو ته د لاسرسي د یوې وسیلې په توگه لیدل کېږي.

په ټولیز ډول، په داسې حال کې چې دواړه ابراهيمي مذهبونه او هندويزم په خپلو مقدسو متنونو کې لوړ ارزښت لري، په مذهبي دود کې دوی په تفسیر او رول کې مهم توپيرونه شتون لري.

نجات او وروسته ژوند:

ابراهيمی مذهبونه: نجات او وروسته ژوند د ابراهيمي مذهبونو کلیدي مفکورې دي، چې يهودیت، عیسویت او اسلام پکې شامل دي. د نجات مفهوم د گناه يا عذاب څخه د ژغورلو او د انعام او خوښۍ په حالت کې د ابدی ژوند ورکولو مفکورې ته اشاره کوي. د وروسته ژوند ځانگړتیاوې او د نجات لاره د مختلفو ابراهيمي مذهبونو ترمنځ يو څه توپیر لري، مگر ځینې گډ موضوعات شتون لري.

په عموم کې، باور او عمل د نجات او وروسته ژوند په ټاکلو کې مهم رول لوبوي. په عیسویت کې، د بیلگې په توگه، داسې انگیرل کېږي چې يو څوک باید عیسی مسیح د دوی د ژغورونکي په توگه ومني او د ژغورلو لپاره د هغه په قرباني باور ولري. ښه کارونه هم مهم گڼل کېږي، مگر دوی د عقیدې د محصول په توگه لیدل کېږي نه د نجات د ترلاسه کولو وسیله. په اسلام کې په الله تعالی او محمد صلی الله علیه وسلم باندې ایمان ضروري دی، لکه د نیکو اعمالو ترسره کول، لکه لمونځ او صدقه ورکول.

د قیامت د ورځې مفهوم په ابراهيمي مذهبونو کې هم مهم دی. دا د حساب ورځ ده چې خدای به د ټولو خلکو قضاوت د دوی د عملونو او عقیدې پر بنسټ کوي، او په آخرت کې به د دوی برخلیک ټاکي. په عیسویت کې، د بیلگې په توگه، داسې انگیرل کېږي چې عیسی به بیرته ځمکې ته راشي او د ژونديو او مړو قضاوت وکړي. په اسلام کې دا عقیده ده چې د ټولو خلکو سره به د دوی د عملونو په اساس قضاوت کېږي، او هغه څوک چې ښه ژوند لري جنت ته به داخل شي.

د وروسته ژوند ځانگړتياوې هم د ابراهيمي مذهبونو ترمنځ توپير لري. په عيسويت کې، وروسته ژوند اکثراً د جنت او دوزخ تر منځ د باننري انتخاب په توگه انځور شوی، جنت د ابدې انعام او خوښۍ ځای دی، او دوزخ د ابدې عذاب او کړاو ځای دی. په يهوديت کې، وروسته ژوند يو لړ ښه تعريف شوی مفهوم دی، مگر ځينې يې د مرگ وروسته د اجر يا سزا په حالت باور لري. په اسلام کې، وروسته ژوند کې د جنت مفهوم شامل دی، کوم چې د ابدې انعام ځای دی، او همدارنگه د دوزخ مفهوم، کوم چې د عذاب ځای دی.

په ټوليز ډول، د نجات او وروسته ژوند مفهوم په ابراهيمي مذهبونو کې مرکزي موضوع ده، او ډيری وختونه په دې ژوند کې د عقابو او عملونو او همدارنگه د قيامت د ورځې مفهوم پورې تړاو لري.

هندويزم: هندويزم د کرما او بيا زيرون مفکورې ښوونه کوي، کوم چې د الهي، يا موکشا سره د اتحاد د ترلاسه کولو حتمي هدف سره ژوره اړيکه لري. د هندوانو د عقيدې له مخې، کرما د علت او اغيز قانون دی چې ټول عملونه او د دوی پايلې اداره کوي. دا درس ورکوي چې هر عمل، فکر او کلمه يو تاثير توليدوي، او دا اغيزي د راتلونکي تجربې ټاکي. مثبتي کرني مثبتي اغيزي لري او منفي کرني منفي اغيزي لري.

بيا زيرون هغه عقیده ده چې روح، يا اتمان، ابدی دی او د زيرون، مړينې او بيا زيرون د دورې څخه تيريري، چې د سمسارا په نوم پيژندل کيږي. د هر نوي زيرون کيفيت د تيرو ژوندونو څخه راتول شوي د کرما لخوا ټاکل کيږي. له همدې امله، د بيا زيرون دوره دوام لري تر هغه چې يو څوک د روحاني ازادۍ يا موکشا حالت ته ورسيري.

د هندويزم وروستی هدف د موکشا لاسته راوړل دي، کوم چې د زيرون، مړينې او بيا زيرون له دورې څخه خلاصون دی. دا د الهي په توگه د يو ريښتيني طبيعت په درک کولو او د کرما او سمسارا له بندونو څخه د خلاصون له لارې ترلاسه کيږي. هندوان په دې باور دي چې حتمي حقيقت، يا برهمن، د ټولو موجوداتو سرچينه ده، او دا چې انفرادي روحونه د دې الهي حقيقت برخه ده. له دې امله، د الهي سره د اتحاد ترلاسه کول د يو ريښتيني طبيعت پيژندل او د الهي سره يوځای کول دي.

دې حتمي هدف ته د رسيدو لپاره مختلفې لارې شتون لري، پشمول د پوهې لاره (جنا يوگا)، د عقيدت لاره (باکتي يوگا)، او د عمل لاره (کرما يوگا). هر لاره په بيلابيلو عملونو او چلندونو ټينگار کوي، مگر دا ټول په پای کې د ځان د الهي طبيعت د احساس او د موکشا لاسته راوړلو لامل کيږي.

پرتله او برعکس: ابراهيمي مذهبونه او هندويزم د نجات او وروسته ژوند په اړه مختلف نظرونه لري.

په ابراهيمي مذهبونو کې، نجات معمولاً په خدای باور او د هغه د حکمونو اطاعت کولو له لارې ترلاسه کيږي. وروسته ژوند په دې باور دی چې يا به جنت يا دوزخ وي، چيرې چې يو څوک به د خپل ژوند په اوږدو کې د دوی د عملونو پورې اړه ولري. د قيامت ورځ په ابراهيمي مذهبونو کې يو مهم مفهوم دی چيرې چې مومنان به د دوی د عملونو له مخې قضاوت کيږي او د دوی ابدې برخليک به ټاکل کيږي. د قيامت تصور هم مهم رول لوبوي، چيرې چې بدن او روح د قيامت په ورځ سره يوځای کيږي.

برعکس، په هندويزم کې، وروستی هدف د زيرون، مړينې او بيا زيرون له دورې څخه د خلاصون ترلاسه کول دي، چې د سمسارا په نوم پيژندل کيږي، او د الهي سره يو ځای کول، چې د موکشا په نوم پيژندل کيږي. بيا زيرون او کرما د يو چا د برخليک په ټاکلو کې مهم رول لوبوي، او وروسته ژوند د سمسارا په دوره کې بل زيرون گڼل کيږي. د جنت او دوزخ مفهوم په هندويزم کې مهم نه دی، که څه هم د فکر ځينې مکتبونه د سمسارا په دوره کې د وجود مختلف حقايق يا الوتکي بيانوي.

د دواړو تر منځ يو بل توپير دا دی چې ابراهيمي مذهبونه د خدای سره د شخصي اړيکو په اهميت ټينگار کوي، پداسې حال کې چې هندويزم د ځان په پيژندنه او په خپل ځان کې د الهي فطرت په احساس ټينگار کوي.

په ټوليز ډول، پداسې حال کې چې دواړه مذهبونه د روحاني تکميل او وروسته ژوند ته د رسيدو په اړه تمرکز لري، هلته د رسيدلو لاره او د هغې شاوخوا عقيدې د پام وړ توپير لري.

ګډ اخلاقي اصول او ارزښتونه:

پداسې حال کې چې ابراهيمي مذهبونه او هندويزم ممکن په خپلو عقايدو، عملونو او مفکورو کې توپير ولري، په دې مذهبونو کې ګډ اخلاقي اصول او ارزښتونه هم شتون لري. د مثال په ډول:

1. شفقت: دا ټول مذهبونه د نورو په وړاندې د رحم بنډلو په اهميت ټينګار کوي. ابراهيمي مذهبونه د خپل ګاونډي سره د خپل ځان په څير د ميني اصول درس ورکوي، پداسې حال کې چې په هندويزم کې، د احساس يا عدم تشدد مفهوم يو مرکزي اصل دی.
  2. خيرات: اړمنو ته ورکول په ابراهيمي مذهبونو او هندويزم دواړو کې اصلي ارزښت دی. د مثال په توګه، په اسلام کې، زکات يا خيرات ورکول د پنځو سنتو څخه يو دی، په داسې حال کې چې په هندويزم کې، اړمنو ته د بسپنه ورکولو عمل دان په نوم يادېږي.
  3. د حق تعقيب: د حق او پوهې لټون هم په دې دينونو کې ګډ ارزښت دی. په عيسويت کې، عيسی د حقيقت په توګه پېژندل شوی، پداسې حال کې چې په هندويزم کې، د يوګا او مراقبت د تمرين له لارې د پوهې او پوهې تعقيب ټينګار شوی.
- په ټوليز ډول، دا ګډ اخلاقي اصول او ارزښتونه د دې مذهبونو ترمنځ ورته والی او مشترک زمينه په ګوته کوي، او زموږ د ګډ انسانيت او د نیک او رحم ژوند ژوند کولو اهميت په توګه کار کوي.

د رحم، خيرات او د حقيقت تعقيب ګډ ارزښتونه د ابراهيمي مذهبونو او هندويزم د پيروانو ترمنځ د خبرو اترو او تفاهم د ودې لپاره د بنسټ په توګه کار کولی شي. د دې ګډو ارزښتونو په ټينګار سره، د دې مختلفو مذهبونو پيروان کولی شي مشترکه زمينه ومومي او د متقابل احترام او تفاهم لپاره کار وکړي.

د مثال په توګه، په هندويزم او ابراهيمي مذهبونو کې په رحم او عدم تشدد ټينګار کولی شي د ویش په پلورلو کې مرسته وکړي او سوله ايز ژوند ته وده ورکړي. د نورو سره د مهربانۍ او تفاهم سره د چلند اهميت په پېژندلو سره، د مختلفو مذهبونو پيروان کولی شي د ټولنيز عدالت او بشري حقونو د ودې لپاره په ګډه کار وکړي.

په همدې ډول، د خيرات او ورکولو اصول هم کولی شي د مختلفو مذهبونو پيروان سره يوځای کړي. د اړتيا وړ خلکو سره د مرستې لپاره د ګډ هدف په لور کار کولو سره، د مختلفو مذهبونو پيروان کولی شي توپيرونه له منځه يوسي او معنی لرونکي اړيکې رامینځته کړي.

په پای کې، د حقيقت او پوهې تعقيب هم يو ګډ ارزښت دی چې کولی شي خبرې اتري او تفاهم ته وده ورکړي. په معنی خبرو اترو کې ښکېلتيا او د يو بل څخه د زده کړې په لټه کې، د مختلفو مذهبونو پيروان کولی شي خنډونه مات کړي او د تفاهم پلونه جوړ کړي.

په ټوليز ډول، د دې ګډو ارزښتونو په ټينګار سره، د ابراهيمي مذهبونو او هندويزم پيروان کولی شي د يو بل لپاره د ډيرو خبرو اترو، تفاهم او درناوي لپاره کار وکړي. دا کولی شي د مختلفو مذهبي ټولنو تر منځ د همغږۍ او همکارۍ په وده کې مرسته وکړي، او د ټولو لپاره يو سوله ايز او عادلانه نړۍ ته وده ورکړي.

پايښه:

دا مقاله د ابراهيمي مذهبونو (يهوديت، عيسويت، او اسلام) او هندويزم ترمنځ کليدي توپيرونه او ورته والی وڅيړل.

ابراهيمي مذهبونه توحيدې دي، د يو خدای په عقیده باندې متمرکز دي چې نړۍ يې رامینځته کړې او د بشري تاريخ لارښوونه کوي. دوی د ايمان، نیکو اعمالو او د قيامت د وروستۍ ورځې په اهميت ټينګار کوي، چيرې چې د يو چا عمل او باور به د هغه ابدې برخليک ټاکي. د دوی مقدس متنونه د عبراني انجيل، انجيل او قرآن شامل دي.

برعکس، هندویزم مشرک دی او د برهمن په مفهوم باور لري، یو الهی ځواک چې په کائنات کې ټول شیان خپروي. هندویزم د کرما او بیا زیرون په مفکورو ټینګار کوي، چیرې چې په دې ژوند کې د یو چا عمل په راتلونکي کې د دوی برخلیک ټاکي. وروستی هدف د خدای سره اتحاد تر لاسه کول دي. د هندویزم په سپیڅلو متنونو کې ویداس، اپنشدونه او بهګواد گیتا شامل دي.

د دې توپیرونو سره سره، د دې مذهبونو ترمنځ ګډ اخلاقي اصول او ارزښتونه هم شتون لري، په شمول د رحم، خیرات او د حق تعقیب. دا ګډ ارزښتونه کولی شي د مختلفو مذهبونو د پیروانو ترمنځ خبرې اترې او تفاهم ته وده ورکړي.

په ټوله کې، په داسې حال کې چې ابراهیمي مذهبونه او هندویزم ممکن مختلف عقیدې، عملونه او مفکورې ولري، مهم ورته ورته والی او ګډ ارزښتونه هم شتون لري چې کولی شي د مختلفو مذهبونو پیروان سره یوځای کړي او د یو بل لپاره ډیر درک او درناوي ته وده ورکړي.

زموږ په مخ په زیاتیدونکي متنوع نړۍ کې د زغم او منلو په وده کې د متنوع مذهبي عقایدو پوهیدل او ستاینه کول خورا مهم دي. دا موږ ته اجازه راکوي چې په معنی خبرو اترو کې ښکېل شو، د سټیریوټایپونو او تعصبونو ننگونه وکړو، او د هغو کسانو سره مشترکه زمینه پیدا کړو چې ممکن مختلف عقیدې ولري.

د ابراهیمي مذهبونو او هندویزم په اړه د هر اړخیز او د لاسرسي وړ پرتله کولو په وړاندې کولو سره، دا ځاګه کولی شي له لوستونکو سره مرسته وکړي چې د دې مذهبونو ژوره پوهه تر لاسه کړي او د انساني روحانیت او کلتور لپاره د دوی ځانګړي ونډې ستاینه وکړي. دا د داسې تفاهم له لارې دی چې موږ کولی شو د سولې پلونه جوړ کړو او یو ډیر همغږي نړۍ ته وده ورکړو.